

Сутність ігрової діяльності у формуванні особистості дітей дошкільного віку

Пасічник В. М.

Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського

Анотація. Мета: провести теоретичний аналіз сутності ігрової діяльності для процесу формування особистості дітей дошкільного віку. Методи: вивчення та аналіз науково-методичної літератури, індукції та дедукції, порівняння та узагальнення, системного аналізу. Результати: висвітлено місце та сутність ігрової діяльності в освітньо-виховному процесі сучасного закладу дошкільної освіти. Зазначено, що ігрова діяльність є незамінною складовою дитячого життя, що забезпечує психологічний комфорт дитини, саморозвиток дитячої особистості, її долучення до культури людства. Використовуючи метод теоретичного аналізу навчально-методичних джерел з проблеми дослідження, охарактеризовано сутність понять «ігрова діяльність», «діяльність», «гра». Виділено аспекти педагогічного потенціалу ігрової діяльності у формуванні гармонійно розвинутої особистості дитини дошкільного віку. Розглянуто загальні ознаки та компоненти, що притаманні ігровій діяльності. Визначено етапи розвитку, структуру та функції ігрової діяльності дітей дошкільного віку, окреслено аспекти педагогічного керівництва ігровою діяльністю. Зазначено, що у педагогічному процесі закладу дошкільної освіти гра є засобом виховання, формою організації навчання, виховання, методом і прийомом навчання дітей.

Ключові слова: ігрова діяльність; діяльність; гра; діти дошкільного віку.

Вступ. Фундаментальні зміни, що відбуваються в сучасному культурно-освітньому просторі, суспільні запити і потреби утворюють думку про пріоритет дитинства як найвідповідальнішого періоду становлення особистості. Саме в дошкільному віці відбувається становлення особистості дитини, формування її фізичної та духовної культури – основи гармонійного розвитку, як краси людської душі та здорового тіла. Сьогодні одним із основних завдань удосконалення дошкільної освіти є виховання гармонійно розвинутої, довершеної, здорової дитини, здатної цілком реалізувати свої духовні, фізичні, інтелектуальні та моральні можливості (Чаговець, 2019).

Ця актуальна проблема відображена в низці законодавчих актів та постанов у галузі дошкільної освіти України («Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, «Базовий компонент дошкільної освіти»), у яких зокрема зазначено, що дошкільна освіта виходить на якісно новий етап свого

розвитку, а саме: переглянуто ставлення до дитини як головного суб'єкта освіти; метою визначається педагогічна підтримка дитячої індивідуальності; важливого значення надається персоналізації, прагненню дитини до творчої самореалізації завдяки різноманітним засобам і формам взаємодії зі світом у різних видах діяльності. Успішне вирішення означеної проблеми передбачається визнанням пріоритету ігрової діяльності серед інших видів життєдіяльності дошкільників (Піроженко, 2016).

Дитиноцентрична освіта прагне цілеспрямовано використовувати ігрову діяльність у освітньо-виховному процесі, оскільки вона створює для дітей дошкільного віку атмосферу психологічного комфорту, а завдяки своїм природним якостям цей феномен наділений великим педагогічним потенціалом, який сприяє розвитку тілесної, психічної, соціальної, духовної особистості (Карасьова, & Піроженко, 2010; Приступа, Петришин, Виноградський, Петрина, & Пасічник, 2014; Пасічник, & Пітин, 2016, 2017).

Сьогодні перед дошкільними фахівцями стоїть завдання подальшого вивчення гри як феномену дитячого буття,

як освітньої технології, як інструменту становлення особистості. Цінність гри для дитячого розвитку визнається практично всіма фахівцями. Більшість педагогів, педіатрів, нейрофізіологів різних країн приносять все нові докази того, що гра належить фундаментальна, життєво важлива роль в розвитку дитини. Доведено, що саме ігрова діяльність має вирішальне значення для формування головних новоутворень дошкільного дитинства (Смирнова, & Рябкова, 2013).

Проте незважаючи на усвідомлення значного впливу ігрової діяльності на розвиток дитини, спостерігаються суперечливі тенденції в їх реалізації. Причини відходу гри з дошкільного дитинства досить очевидні. Перш за все, це нерозуміння розвиваючого значення цієї дитячої діяльності. Виникла суперечність між теоретичним значенням гри для розвитку дитини та практичним креном її буття в бік раннього розвитку, занурення в масив додаткових занять з підготовки до навчання в школі. Гра все частіше розглядається дорослими як розвага, як непотрібне дозвілля, якому протистоїть цілеспрямоване навчання і оволодіння корисними навичками. Цьому багато в чому сприяє орієнтація дорослих (батьків, педагогів, фахівців) на навчання дошкільнят. Тиск освітніх досягнень і пріоритет навчальних занять витісняє гру. Раннє навчання для більшості батьків представляється більш важливим і корисним дитячим заняттям, ніж гра. При цьому освіту розуміють переважно як засвоєння знань і придбання навчальних навичок (головним чином читання, лічби, письма). Тематика та кількість ігор зменшилися, зміст збіднів, скоротилася тривалість. Вихователі організують гру дітей за аналогією традиційних навчальних занять, часто застарілого та нецікавого дітям змісту в регламентованому ігровому середовищі (Піроженко, 2016).

На сьогодні, доводиться констатувати той факт, що депривація ігрової діяльності в дитячому віці руйнівна для нормального розвитку і може мати невідомі наслідки, як у психічному,

фізичному так і в інтелектуальному розвитку.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до теми НДР кафедри теорії і методики фізичної культури Львівського державного університету фізичної культури на 2017–2020 рр. «Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення» (протокол № 4 від 17.11.2016).

Мета дослідження – провести теоретичний аналіз сутності ігрової діяльності для процесу формування особистості дітей дошкільного віку.

Методи дослідження – вивчення та аналіз науково-методичної літератури, індукції та дедукції, порівняння та узагальнення, системного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. У зв'язку із тим, що ігрова діяльність є ключовим поняттям нашого наукового дослідження, виникає необхідність у тлумаченні понять цієї дефініції. До категоріального поля поняття «ігрова діяльність» належать поняття: «діяльність» та «гра». Насамперед зауважимо, що ці поняття не мають однозначного тлумачення в психолого-педагогічних теоріях та змінювалися залежно від рівня розвитку суспільства, науки в цілому. Це, у свою чергу, вимагає проведення міжпредметного теоретичного пошуку, аналізу першоджерел у галузі філософії, соціології, педагогіки, психології. Визначимося насамперед зі змістовним аспектом дефініції «діяльність», як з основною категорією психолого-педагогічної науки.

Діяльність є необхідною умовою формування особистості в той же час залежить від рівня розвитку особистості, яка виступає як суб'єкт цієї діяльності. У загальному вигляді діяльність – це спосіб існування людини, всебічний процес перетворення нею навколишнього і соціальної реальності у відповідності з її потребами, метою і завданнями (Гамезо, & Домашенко, 2006).

У сучасному психологічному словнику поняття «діяльність» визначається як динамічна модель взаємодії, кореляції

об'єкта з об'єктивною реальністю, у процесі якого і виникає репродукція – втілення в об'єкті психічної моделі, реалізації відношень самого суб'єкта до об'єктивної дійсності (Юрчук, 2000).

Будь-яка діяльність характеризується певною структурою, тобто специфічним набором дій і послідовністю їх здійснення. Набір окремих дій стає діяльністю тільки в тому випадку, якщо ці дії підпорядковані єдиній меті, яка тільки й надає їм сенс у діячч. Структура являє собою кілька елементів, які виступають один за одним в певному порядку. Цей ланцюжок виглядає так: потреба → мотив → мета → засоби → дії → результат (Леонтьєв, 1975).

Людині притаманні різні види діяльності: предметна, ігрова, навчальна, образотворча, комунікативна, трудова тощо. Серед них виділяють три провідні види діяльності – гра, навчання, праця. Ці види діяльності генетично змінюють один одного і співіснують протягом усього життєвого шляху (Леонтьєв, 1975).

Діти дошкільного віку весь час залучені в якусь діяльність. Види діяльності дошкільнят різноманітні, і всі вони життєво необхідні. Так в дитинстві протікають три взаємопов'язані процеси: розвиток пізнавальної сфери, освоєння діяльності і формування особистості. Різні види діяльності дають можливість дітям дошкільного віку активно пізнавати навколишній світ, пробувати свої сили, набувати перший досвід (Дуткевич, 2012).

Під дитячою діяльністю розуміють процес, утворений потребою і конкретними діями. В ідеалі ще важливий результат, зв'язаний з початковим бажанням (вийшло те, до чого прагнув, чи ні). Але діти дошкільного віку далеко не завжди орієнтовані на результат, їм корисні безпосередні дії, до яких вони відчують інтерес. Особлива цінність діяльності полягає в тому, що йде двосторонній процес. Розвиваючись, дошкільник навчається виконувати більш складні дії, а включаючись в діяльність, він занурюється в умови, що стимулюють його розвиток (Дуткевич, 2012).

Специфічно дитячими видами діяльності дитини дошкільного віку виступають – пізнавальна, образотворча

(малювання, ліплення, аплікація, конструювання), музична та ігрова діяльність. Серед всіх чи не найважливішого значення в розвитку дитини набуває саме ігрова діяльність, яку, в силу її важливого вкладу в емоційний, соціальний, фізичний, інтелектуальний та вольовий розвиток дитини, заслужено називають провідною діяльністю (Піроженко, 2016).

Згідно А. Н. Леонтьєву «... провідна діяльність – це така діяльність, розвиток якої обумовлює найголовніші зміни в психічних процесах і психічних особливостях особистості дитини на даній стадії її розвитку» (Леонтьєв, 1975).

Зазначимо, що в різний час розвитку і становлення суспільства проблемою ігрової діяльності, її теоретичними, практичними, методологічними, історичними аспектами займалися вітчизняні та зарубіжні вчені різних напрямів людинознавства. Феномен гри привертав до себе увагу мислителів, філософів, соціологів, психологів і педагогів упродовж усієї історії людства.

Для подальшого дослідження феномену ігрової діяльності необхідно розібратися в семантиці цього терміну, визначити головні елементи та складові частини, на які звертають увагу її дослідники під час формування визначення цієї дефініції.

Аналіз філософської, культурологічної, соціологічної та психолого-педагогічної літератури показує, що в сучасній науці немає цілісної теорії гри, існує ряд її концепцій в різних галузях науки. У філософії і культурології гра розглядається як спосіб буття людини, засіб розуміння навколишнього світу, вивчаються аксіологічні підстави гри і етнокультурна цінність ігрового феномена. У педагогічній науці феномен гри розглядається як спосіб організації виховання і навчання, як компонент педагогічної культури, вивчаються форми і способи оптимізації ігрової діяльності сучасного покоління. У психології, гра розглядається як засіб активізації психічних процесів, засіб діагностики, корекції та адаптації до життя, досліджуються соціальні емоції, що

супроводжують ігровий феномен (Михайленко, 2011).

Наявні наукові дані свідчать про відсутність єдиного підходу до тлумачення феномену «ігрова діяльність». Однак різні визначення не суперечать один одному, а навпаки доповнюють одне одного.

Термінологічне словосполучення «ігрова діяльність» Н. Кудикіна інтерпретує так: це динамічна система взаємодії дитини з навколишнім середовищем, у процесі якої відбувається його пізнання, засвоєння культурно-історичного досвіду і формування дитячої особистості. Специфіка ігрової діяльності полягає в тому, що її продуктивність визначається активним функціонуванням уяви дітей і міжособистісним спілкуванням. Термінологічне словосполучення ігрова діяльність є родовим щодо поняття гра, котра є складним утворенням системного характеру (Кудикіна, 2004).

Гра – це конкретний прояв індивідуальної і колективної ігрової діяльності дитини, яка має конкретно-історичний, багатовидовий, креативний і багатофункціональний характер (Кудикіна, 2004).

У «Енциклопедії освіти» гра розглядається як вид креативної діяльності людини, у процесі якої в уявній формі відтворюються способи дій з предметами, стосунки між людьми, норми соціального життя та культурні надбання людства, які характеризують історично досягнутий рівень розвитку суспільства (Кремень, 2008).

Гра – це форма вільного самовияву людини, що передбачає реальну відкритість світові можливого й розгортається або у вигляді змагання, або у вигляді зображення якихось ситуацій, смислів, станів (Демченко, 2012).

В Українському педагогічному словнику «ігрова діяльність» пояснюється як різновид активної діяльності дітей, у процесі якої вони оволодівають суспільними функціями, відносинами та рідною мовою як засобом спілкування між людьми. Ігрова діяльність є свого виду дитячим моделюванням соціальних стосунків. При вмілому і правильному

керівництві з боку дорослих ігрова діяльність формує емоційну, моральну, інтелектуальну сфери дитини, розвиває її уяву, сприяє фізичному вдосконаленню, виховує в дитини волю до дії та здатність до гальмування, якостей, необхідних людині в трудовій і суспільній діяльності (Гончаренко, 1987).

У сучасному словнику з педагогіки підкреслено, що саме у грі «як особливому виді суспільної практики відтворюються норми людського життя й діяльності, а також інтелектуальний, емоційний і моральний розвиток особистості» (Рапацевич, 2001).

Згідно з «Великим тлумачним словником сучасної української мови» слово «гра» трактується як дія за значенням грати; заняття дітей, підпорядковане сукупності правил, прийомів або основане на певних умовах заняття, що є розвагою (Бусел, 2005).

«Великий енциклопедичний словник» пояснює гру як «... вид непродуктивної діяльності, мотив якої полягає не в її результатах, а в самому процесі. В історії людського суспільства гра переплітається з магією, культовим поведінкою. Має важливе значення у вихованні, навчанні, розвитку дітей як засіб психологічної підготовки до майбутніх життєвих ситуацій ...» (Большой энциклопедический словарь, 2001).

У психологічному тлумачному словнику поняття «гра» пояснюється як «форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення й засвоєння суспільного досвіду, зафіксованого в соціально закріплених способах здійснення предметних дій, у предметах науки та культури» (Шапар, 2004).

У філософському розумінні зазначену дефініцію використовують у такий спосіб: «... гра – одна з головних форм естетичної діяльності, тобто неутилітарної, що здійснюється заради неї самої і доставляє, як правило, її учасникам і глядачам естетичну насолоду, задоволення, радість (Степин, 2001).

З погляду культурології гра – це форма вільного самовиявлення особистості, що припускає реальну відкритість світу

можливого й розгортається як імпровізація, змагання, репрезентація певних ситуацій, смислів, стану речей (Кононенко, 2003).

Т. І. Поніманська підкреслює, що дитяча гра – це діяльність, спрямована на орієнтування в предметній і соціальній дійсності, в якій дитина відображає враження від пізнання довкілля. Мати дитинства – це передусім мати право на розвиток власної ігрової діяльності, яка є важливою складовою дитячої субкультури (Поніманська, 2004).

В. Сухомлинський у своїх творах наголошував на потребі ефективного застосування гри в процесі навчання і виховання дітей дошкільного віку. Гра, як підкреслював педагог, є важливою і найдоступнішою формою діяльності дошкільників, яка відповідає їх фізичним і психічним можливостям. Гра забезпечує пізнавальну та творчу активність дитини в процесі навчання, сприяє формуванню низки якостей особистості, важливих для подальшого життя в суспільстві. Гра – украй необхідне явище в житті дитини, оскільки вона є виявом природної потреби в діяльності, у якій дитина пізнає і перетворює навколишню дійсність, світ речей, людей, саму себе, одночасно розвиваючи свої здібності. Гра, на його думку, це не лише розвага і забава, що заповнює дозвілля дітей, але й один з найсерйозніших засобів педагогічного впливу на них (Сухомлинський, 1977).

Л. С. Рубінштейн відзначив, що ігрова діяльність – це усвідомлена діяльність, сукупність осмислених дій, об'єднаних єдністю мотивів (Рубінштейн, 1999).

Ігрова діяльність містить більші можливості для формування особистості дошкільників, ніж будь-яка інша діяльність, оскільки мотиви її мають велику спонукальну силу і дітям зрозуміле співвідношення мотиву і мети гри (Новоселова, 1999).

За дослідженнями М. Стельмаховича, ігрова діяльність є дієвим методом формування важливих рис особистості: дисциплінованості, кмітливості, сміливості, витривалості, винахідливості, спритності, рішучості, наполегливості, організованості,

стриманості. Гра вчить зосереджувати зусилля, керувати собою, бути точним, додержуватися правил поведінки, діяти з урахуванням вимог колективу (Стельмахович, 1997).

Як зазначає Г. К. Селевко значення гри неможливо вичерпати й оцінити розважально-рекреаційними можливостями. У тому й полягає її феномен, що, будучи розвагою, відпочинком, вона здатна перерости в навчання, у творчість, у терапію, в модель типу людських відносин і проявів у праці, у вихованні. Гра – це життєва лабораторія дитини, ядро «розумної школи» дитинства (Селевко, 2005).

Л.С. Виготський називав гру «школою довільної поведінки». Саме в цій, максимально вільній від будь-якого примусу, діяльності дитина раніше всього навчається керувати своєю поведінкою і регулювати її відповідно до загальноприйнятих правил. Виконуючи роль дорослого, діти випереджають власні можливості в сфері оволодіння своєю поведінкою. За словами вченого, гра - це «правило, яке стало афектом», або «поняття, що перетворилося в пристрасть». Специфічне задоволення від гри пов'язано як раз з подоланням безпосередніх спонукань, з підпорядкуванням правилам, укладеним в ролі (Виготський, 2001).

За концепцією Д. Ельконіна, гра – це форма творчості, природна потреба організму, один з основних шляхів становлення вищих форм специфічних людських потреб, і в жодній іншій діяльності немає такого емоційно наповненого входження в життя дорослих, такого дієвого виділення суспільних функцій і сенсу людської діяльності, як у гри (Ельконин, 1988).

Доречним у контексті нашого дослідження є визначення поняття гри, яке наводить А. В. Цьось. Він узагальнив визначення та констатував, що гра – це певна діяльність дитини, спрямована на задоволення її інтересів й вирішення виховних завдань (Цьось, 2000).

Є. Н. Приступа зазначає, що гра – це специфічна рухова діяльність за встановленими правилами, спрямована на досягнення перемоги (Приступа, 2010).

У працях О. Л. Богініч наголошується, що одним із пріоритетних засобів гармонійного розвитку, формування рухових, вольових, інтелектуальних і моральних якостей дитини є організована ігрова діяльність (Богініч, 2001).

За ствердженням Ю. Ф. Курамшина провідне місце в руховій активності дітей належить саме ігровій діяльності (Курамшин, 2007).

Під ігровою діяльністю розуміють осмислену діяльність, спрямовану на досягнення конкретних цілей (Колесникова, Ведмич, & Навалихіна, 2006).

Концепція дошкільного виховання в Україні акцентує увагу на вагомому значенні гри в педагогічному процесі, оскільки в ній дитина може виявити особливу активність і реалізувати себе; гра має бути основною формою організації життєдіяльності дітей.

Підкреслюючи виняткове значення ігрової діяльності для всебічного розвитку малят, А. С. Макаренко писав: «Гра має важливе значення в житті дитини, має те саме значення, яке в дорослого має діяльність, робота, служба. Яка дитина в грі, такою з багатьох поглядів вона буде в роботі, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається у грі» (Макаренко, 1978).

Таким чином, проаналізувавши численні визначення та виходячи з розуміння змісту загальної дефініції, у нашому розумінні ігрова діяльність – це цілеспрямована діяльність дитини, динамічна система взаємодії дитини з навколишнім середовищем, спрямована на формування базових засад дитячої особистості, її соціалізацію, пізнання дитиною світу, розвиток фізичних та пізнавальних здібностей, закріплення та вдосконалення набутих знань, умінь та навичок. Аналіз теоретичних підходів до сутності ігрової діяльності надає змогу визначити її не лише як провідну діяльність дитини на межі дошкільного дитинства, самостійний та самооцінний вид діяльності, а й як форму організації виховного процесу. Розглянемо загальні ознаки, риси та компоненти що притаманні ігровій діяльності. Так, Ж. Піаже акцентував увагу

на чотирьох основних ознаках: 1) гра приємна, тобто, зазвичай позитивно сприймається її учасниками; 2) гра передбачає наявність в учасників внутрішньої мотивації; 3) гра вимагає високої гнучкості психічних процесів і рольової пластичності; 4) гра є природним наслідком фізичного й інтелектуального розвитку дитини (Копытин, 2001).

Основні ознаки гри Л. Т. Ретюнських розділяє на формальні і екзистенційні (Ретюнских, 1998).

До формальних віднесено такі:

- 1) наявність правил і принципів гри, визначених заздалегідь;
- 2) наявність певних умов (місця, часу, атрибутів тощо) гри;
- 3) тимчасовість або кінцівку здійснення ігрового процесу;
- 4) умовний характер ігрового процесу;
- 5) свобода входу і виходу з гри, що передбачає відсутність примусової мотивації для вступу в гру;
- 6) умовний характер і націленість ігрових дій;
- 7) наявність суб'єкта гри (гравця), предмета і засоби (іграшки, інвентар тощо), передбачається, що предмет і засоби гри можуть бути як матеріальними, так і ідеальними об'єктами, а суб'єктом гри є людина.

Екзистенційні ознаки гри можна виявити з набагато меншим ступенем точності і визначеності, тому що всі вони складаються в єдине переживання і усвідомлення гри, яке завжди буде зберігати в собі характеристику невербальної інформативності (емоційної, інтелектуальної тощо). До них відносяться:

- свідоме подвоєння світу суб'єктом, що припускає визнання гри другим планом буття, існуючим за принципом додатковості, при обов'язковій наявності реального буття, тобто першого плану буття;
- присутність фантазійного компонента в створенні та здійсненні ігрових форм;
- переживання гри як свободи, незважаючи на наявність правил;
- наявність інтересу, як найважливішої мотиваційної підстави гри;

- емоційна насиченість ігрових процесів;
- відчуття самодостатності і самонаціленості ігрових процесів, що припускає пошук смислів гри в самій грі.

С. А. Шмаков зазначає, що більшості ігор властиві чотири головні риси:

- вільна розвиваюча діяльність, що використовується лише за бажанням дитини, заради задоволення від самого процесу діяльності, а не тільки від результату (процедурне задоволення);
- творчий, значною мірою імпровізаційний, дуже активний характер цієї діяльності («поле творчості»);
- емоційна піднесеність діяльності, суперництво, змагальність, конкуренція, атракція (чуттєва природа гри, «емоційне напруження»);
- наявність прямих або непрямих правил, що відображають зміст гри, логічну та тимчасову послідовність її розвитку (Шмаков, 1994).

З точки зору О. С. Газман, ігрова діяльність складається з трьох компонентів.

1. Ігровий стан, який характеризує емоційне ставлення суб'єкта до реальної дійсності в певний проміжок часу. Гра буде тільки в тому випадку, якщо є певний емоційний стан гравців.

2. Ігрове спілкування. Гра як соціально-культурне явище реалізується в спілкуванні. Через спілкування вона передається, спілкуванням організується, в спілкуванні функціонує. Спілкування в ігровій дійсності специфічне, тому як в грі існує певна ігрова мобілізація особистості на рішення завдання взаємодії зі усіма учасниками гри відповідно до правил. Тому можна виділити такі мотиви ігрового спілкування, як орієнтація на виконання ігрової мети, самореалізація, отримання задоволення від спілкування.

3. Власне ігрова діяльність будується на аналізі трьох важливих елементів діяльності: суб'єкт (індивід, група, колектив); об'єкт (характеризується в залежності від гри, цілі, учасників ігрової взаємодії); активність, яку направляє суб'єкт на об'єкт (Газман, 1991).

Гра не є статичним утворенням, вона розвивається разом з дитиною протягом

усього її дитинства. Залежно від віку, можливостей дитини на перший план виходять різні структурні елементи і етапи ігрової діяльності (Огнев'юк, 2016).

Для аналізу змісту гри Д.Б. Ельконіним були виділені чотири рівні гри, які відображають етапи її розвитку. Кожен з рівнів розвитку гри, незважаючи на різноманітність показників (уявна ситуація, ігрові дії, виконання правил і ін.), має свій смисловий центр, що відображає головний зміст гри і сенс діяльності дитини. На першому і другому рівнях – це дія з предметом, на третьому і четвертому – передача рольових відносин і взаємодія з партнерами по грі (Ельконин, 1978).

Ігрова діяльність дітей розвивається в декілька етапів – в ранньому віці проявляється сенсомоторний характер («наздоганялки», гра-вовтузіння тощо); – з досягненням молодшого дошкільного віку виникає режисерська гра (використання іграшок як предметів-замінників, символічне виконання певної дії), яка згодом розвивається в образно-рольову гру, в якій дитина уявляє себе в певному образі (людини чи предмету) і відповідно діє; – старші дошкільники спроможні організувати сюжетно-рольову гру самостійно. Тобто, у ранньому віці дитина радіє фізичній активності від дій з предметом, а в молодшому віці насолоджується від можливості виконання безлічі рольових дій, то старший дошкільний вік приносить радість інтелектуального багатства та уяви від складнощів об'єднання сюжетів, колективного розгортання та збагачення первинного задуму гри. Задоволення надихає дитину на прояв активності (Піроженко, 2016).

Логіка дослідження передбачає визначення структури ігрової діяльності. Згідно з дослідженнями Н. Кудикіної, структурна модель ігрової діяльності побудована як системно впорядкована сукупність взаємопов'язаних та взаємозалежних компонентів – мотиваційного, цільового, змістового, процесуально-операційного, контрольного та результативного. Усі зазначені компоненти гри взаємопов'язані, сутнісні

зміни складових ігрової діяльності зумовлюють її перетворення в діяльність продуктивного характеру (наприклад, у трудову, навчальну тощо) (Кудикіна, 2004).

О. Савченко запропонувала структуру ігрової діяльності, що містить такі компоненти: 1) спонукальний – потреби, мотиви, інтереси, прагнення, які визначають бажання дитини брати участь у грі; 2) орієнтувальний – вибір засобів і способів ігрової діяльності; 3) виконавський – дії, операції, які дають можливість реалізувати ігрову мету; 4) контрольно-оцінний – корекція і стимулювання ігрової діяльності (Савченко, 1997).

У структуру гри як діяльності органічно входить цілепокладання, планування, реалізація мети, а також аналіз результатів, у яких дитина повністю реалізує себе як суб'єкт діяльності. Мотивація ігрової діяльності забезпечується її добровільністю, можливостями вибору й елементами змагальності, задоволення потреби в самостверженні, самореалізації (Михайленко, 2011).

У структуру гри як процесу входять:

- 1) ролі, узяті на себе граючими;
- 2) ігрові дії як засіб реалізації цих ролей;
- 3) ігрове застосування предметів, тобто заміщення реальних речей ігровими, умовними;
- 4) реальні відносини між граючими;
- 5) сюжет (зміст) – область дійсності, умовно відтворена в грі (Михайленко, 2011).

Ігровий діяльності притаманна багатофункціональність. Серед її функцій найбільш значущими є: формування базових засад особистості (формування самосвідомості, розвиток довільної поведінки, статево-рольова ідентифікація, національно-культурне самоусвідомлення, розвиток творчого ставлення до дійсності, набуття досвіду соціальної взаємодії, формування комунікативних умінь, розвиток емпатії тощо); збагачення емоційно-почуттєвої сфери; адаптаційна; мотиваційна; розвивальна; виховна, дидактична; коригувальна; здоров'язбережувальна; компенсаторна та ін. (Кудикіна, 2010).

Ігрова діяльність містить більші можливості для формування особистості

дошкільників, ніж будь-яка інша діяльність, оскільки мотиви її мають велику спонукальну силу і дітям зрозуміле співвідношення мотиву і мети гри. Цінність і значимість гри полягає в тому, що вона являє собою інтегральну діяльність. В грі можуть трансформуватися всі форми людської активності – фізичної та інтелектуальної, творчої та репродуктивної. В грі формуються психологічні структури, відповідні різноплановим завданням: комунікативним, компенсаторним, оздоровчим, адаптаційним, стратегічним (Пихтіна, 2018).

У педагогічному процесі закладу дошкільної освіти гра є засобом виховання, формою організації навчання, виховання, методом і прийомом навчання дітей (Довбня, 2010).

Гра використовується як педагогічний метод, або спосіб досягнення свідомо поставленої освітньої мети. Ефективність впливу ігрової діяльності на становлення дитячої особистості прямо залежить від педагогічного керівництва нею. Педагогічне керівництво грою розуміють як такий її методичний супровід, який, базуючись на врахуванні феноменологічних характеристик цього явища людського життя та діючих у педагогічній сфері об'єктивних законів, закономірностей і принципів, дає змогу цілеспрямовано розв'язувати конкретні завдання навчання, виховання та розвитку дітей.

Впорядкуємо основні принципи, що застосовуються у керівництві ігровою діяльністю, в такий спосіб:

- принцип урахування індивідуальних особливостей дітей, їхніх вікових відмінностей та закономірностей розвитку;
- принцип цілеспрямованості використання гри як педагогічного методу;
- принцип системної організації педагогічного керівництва грою;
- принцип цілеспрямованої організації матеріального середовища для ігрової діяльності дітей;
- принцип поєднання, розвитку і саморозвитку, виховання і самовиховання, навчання і самонавчання (Кудикіна, 2010).

Розуміння дорослим розвивального потенціалу гри та її головного результату – задоволення – вказує на розвивальні можливості гри в будь якій ситуації навчання. Якщо предмет та мета навчання пов'язані з грою, її емоційний потенціал об'єднується із пізнавальними та вольовими діями дитини. На позитивному фоні легше формуються знання, вміння, навички.

Ігрова діяльність дітей на думку Н. В. Кудикіної базується на таких методологічних засадах:

- ставлення до гри як до незамінної складової дитячого життя, що природно наділена функціями саморозвитку, самонавчання і самовиховання підростаючого покоління, а відтак вона має бути органічною складовою навчально-виховного процесу закладу дошкільної освіти;
- розуміння гри як історично сформованої діяльності, яка має генетичний зв'язок з народною культурою, що зумовлює її значний потенціал як засобу національно-культурного виховання підростаючої особистості;
- навчально-виховний процес має значні резерви для задоволення потреби дошкільників в ігровій діяльності і водночас реалізації функцій гри як багатоаспектного педагогічного методу;
- науково обґрунтоване педагогічне керівництво ігровою діяльністю в своїй основі має спрямовується на досягнення гармонізації педагогічного впливу на дітей і їх саморозвитку, самовиховання і самонавчання, що дозволить досягти вагоміших результатів у навчанні, вихованні і розвитку дітей;
- будучи педагогічним методом, гра має реалізовувати цілі і завдання дошкільного виховання, враховуючи специфічні особливості дітей даних вікових категорій;
- пріоритетність педагогічних завдань, які досягатимуться використанням ігрової діяльності як методу навчально-виховної роботи, визначається розумінням гри як культурно і історично сформованої пізнавальної діяльності, що природно спрямована на формування базових, визначальних засад дитячої особистості, її

соціалізацію, національно-культурну ідентифікацію, розвиток пізнавальних інтересів, закріплення й удосконалення набутих різноманітними шляхами, у тому числі й у процесі навчання, знань, умінь і навичок;

- педагогічно керована ігрова діяльність здатна забезпечити сприятливі умови для реалізації актуальних потреб дітей дошкільного віку;
- основою керівництва ігровою діяльністю має бути визнання дитячої особистості як суб'єкта власного саморозвитку, що реалізується через особистісно орієнтовані педагогічні впливи шляхом встановлення суб'єкт-суб'єктних стосунків між педагогами і дітьми у процесі гри;
- визначальним чинником педагогічного супроводу ігровою діяльністю є її психологічна структура, яка є складним утворенням і своєрідно виявляється в кожній конкретній грі. Притаманна іграм варіативність зумовлює особливості педагогічного керівництва творчими іграми та іграми за готовими правилами (Кудикіна, 2012).

Висновки. Теоретичний аналіз результатів дослідження дозволяє стверджувати, що ігрова діяльність розглядається вченими як важливий компонент педагогічної системи, яка цілеспрямовано використовується для базової підготовки особистості до вирішення проблем у майбутньому. Серед специфічних дитячих форм діяльності гра стоїть на першому місці. Потенційні можливості ігрової діяльності, як педагогічного засобу зумовлені низкою чинників, а саме, ігрова діяльність є провідним видом діяльності в дошкільному дитинстві, активною формою пізнання світу, способом залучення дитини в соціальні відносини, ефективним розвивальним середовищем, первинною спробою втілити в життя те, чому навчилася дитина. Ігрова діяльність є важливою і найдоступнішою формою діяльності дошкільників, засобом самовираження, що найбільше відповідає їх фізичним і психічним можливостям. Аналіз теоретичних підходів до сутності ігрової

діяльності надає змогу визначити її не лише як провідну діяльність дитини на межі дошкільного дитинства, а й як важливий засіб навчання і виховання дітей, самостійний та самооцінний вид діяльності та як форму організації виховного процесу.

Перспективи подальших досліджень. Результати даного наукового дослідження слугуватимуть основою для розробки концепції ігрової діяльності у

фізичному вихованні дітей дошкільного віку.

Конфлікт інтересів. Автори відзначають, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Богиніч, О.Л. (2001). *Фізичне виховання дошкільників засобами гри*. Київ: СП ЧИП. *Большой энциклопедический словарь* (2001). Санкт-Петербург: Норинт.
- Бусела, В.Т. (Ed.). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ, Ірпінь: ВТФ Перун.
- Выготский, Л.С. (2001). *Игра и ее роль в психическом развитии ребенка*. СПб: Питер.
- Газман, О.С. & Харитоновна, Н.Е. (1991). *В школу – с игрой*. Москва : «Просвещение».
- Гамезо, М.В. & Домашенко, И.А. (2006). *Атлас по психологии*. Москва: Педагогическое общество России.
- Гончаренко, С.У. (1987). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь.
- Демченко, В.В. (Ed.). (2012). *Тезаурус методичного працівника*. Рівне : РОІППО.
- Довбня, С.О. (2010). Теория игровой деятельности как основная исходная позиция методологических основ исследования. *Український науково-інтелектуальний простір: реалії та перспективи розвитку*. 128-132.
- Дуткевич, Т.В. (2012). *Дитяча психологія*. Київ: Центр учбової літератури.
- Карасьова, К.В., & Піроженко, Т.О. (2010). *Світ дитячої гри*. Київ: Шк. Світ.
- Колесникова, Н.Н., Ведмич, В.М., & Навалихина, И.В. (2006). *Организация развивающей оздоровительной деятельности в дошкольном образовательном учреждении*. Иркутск: Иркутский государственный педагогический университет.
- Кононенко, Б.И. (2003). *Большой толковый словарь по культурологии*. Москва : Вече, Аст.
- Концепція дошкільного виховання в Україні* (1993). Київ : Освіта.
- Копытин, А.И. (2001). *Практикум по игровой психотерапии*. СПб.: Питер.
- Кремень, В.Г. (Ed.). (2008). *Енциклопедія освіт*. Київ: Юрінком Інтер.
- Кудикіна, Н.В. (2004). *Теоретичні засади педагогічного керівництва ігровою діяльністю молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі*. (Unpublished Doctoral dissertation). Київ, Україна.
- Кудикіна, Н.В. (2010). *Гра: феноменологічна та педагогічна характеристики*. Освітологічний дискурс. 1. 20-31.
- Кудикіна, Н.В. (2012). *Теорія ігрової діяльності дітей: монографія*. Київ: НМЦВД КУ імені Бориса Грінченка.
- Леонтьев, А.Н. (1975). *Деятельность, сознание, личность*. Москва : Смысл.
- Макаренко, А. (1978). *Книга для батьків*. Київ : Рад. школа.
- Михайленко, Т.М. (2011). Игровые технологии как вид педагогических технологий. *Педагогика: традиции и инновации: материалы междунар. заоч. науч. конф.* Челябинск: Два комсомольца, 140-146.
- Новоселова, С.Л. (1999). Классификация детских игр. *Источник*, 2, 69-74.
- Огнев'юк, В.О. (2016). *Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років*. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка.
- Пасічник, В. & Пітин, М. (2016). Проблема класифікації ігор у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*, 2, 319-326.
- Пасічник, В. & Пітин, М. (2017). Класифікація народних ігор у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. *Спортивний вісник Придніпров'я*, 1, 222-226.

- Пасічник, В. (2016). Напрями удосконалення змісту фізичного виховання дітей дошкільного віку за допомогою ігрових засобів. *Спортивна наука України*, 4 (74), 17-25.
- Пасічник, В.М. & Пасічник В.Р. (2016). Можливості використання елементів спортивних ігор з м'ячем для розвитку фізичних якостей дітей старшого дошкільного віку. *Теоретико-методичні засади спортивних та рекреаційних ігор* : зб. наук. ст. Львів, 101-105.
- Пасічник, В.М., Пітин, М. П. & Згоба, В. Л. (2016). Сучасні ігрові технології з елементами видів спорту у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія № 15 Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), Вип. 10, (80) 16, 88-93
- Пихтіна, Н.П. (2018). Корекція негативної поведінки у дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку засобами соціально-педагогічних і реабілітаційних ігор. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя*. Серія: Психолого-педагогічні науки, 3, 133-139.
- Піроженко, Т.О. (2016). *Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік*. Київ : Генеза.
- Поніманська, Т.І. (2004). *Дошкільна педагогіка*. Київ: Академвидав.
- Приступа, Є.Н., Петришин, Ю.В., Виноградський, Б.А., Петрина, Р.Л. & Пасічник, В.М. (2014). *Дидактичні ігри з м'ячами*. Львів: ЛДУФК.
- Приступа, Євген (Ed.). (2010). *Фізична рекреація* Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту. Львів : ЛДУФК.
- Рапацевич, Е.С. (Ed.). (2001). *Современный словарь по педагогике*. Минск: Современное слово.
- Ретюньских, Л.Т. (1998). *Онтология игры*. (дис. д-ра. философских наук). Москва, Россия.
- Рубинштейн, С.Л. (1999). *Основы общей психологии*. СПб. : ЗАО Издательство Питер.
- Савченко, О.Я. (1997). *Дидактика початкової школи*. Київ: Абрис.
- Селевко, Г.К. (2005). *Энциклопедия образовательных технологий*. Т. 1. Москва: Народное образование.
- Смирнова, Е.О., & Рябкова И.А. (2013). Психологические особенности игровой деятельности современных дошкольников. *Вопросы психологии*, 2, 15-24.
- Стельмахович, М.Г. (1997). *Українська народна педагогіка*. Київ : ІЗМН.
- Степин, В. С. (2001). *Новая философская энциклопедия*. Т.2. Москва : Мысль.
- Сухомлинський, В.О. (1977). *Серце віддаю* Київ : Рад. школа.
- Цьось, А.В. (2000). *Фізичне виховання в календарній обрядовості українців*. Луцьк : Надстир'я.
- Чаговець, А.І. (2019). Гармонійне виховання дітей 4-6 років у культурно-освітньому просторі дошкільного навчального закладу. дис. д-ра. пед. наук) Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Київ, Україна.
- Шапар, В.Д. (2004). *Психологічний тлумачний словник*. Харків: Прапор.
- Шмаков, С.А. (1994). *Игры учащихся - феномен культуры*. Москва : Новая школа.
- Эльконин, Д.Б. (1978). *Психология игры*. Москва : Педагогика.
- Юрчук, В.В. (2000). *Современный словарь по психологии*. Минск : Элайда.

Стаття поступила до редакції: 05.03.2020.

Опублікована: 01.06.2020.

Аннотация. Пасичник В. М. Сущность игровой деятельности в формировании личности детей дошкольного возраста. Цель: провести теоретический анализ сущности игровой деятельности для процесса формирования личности детей дошкольного возраста. Методы: изучение и анализ научно-методической литературы, индукции и дедукции, сравнения и обобщения, системного анализа. Результаты: отражены место и сущность игровой деятельности в образовательно-воспитательном процессе современного заведения дошкольного образования. Отмечено, что игровая деятельность является незаменимой составляющей детской жизни, что обеспечивает психологический комфорт ребенка,

саморазвитие детской личности, его приобщение к культуре человечества. Используя метод теоретического анализа учебно-методических источников по проблеме исследования, охарактеризованы сущность понятий «игровая деятельность», «деятельность», «игра». Выделены аспекты педагогического потенциала игровой деятельности в формировании гармонично развитой личности ребенка дошкольного возраста. Рассмотрены общие признаки и компоненты, присущие игровой деятельности. Определены этапы развития, структура и функции игровой деятельности детей дошкольного возраста, определены аспекты педагогического руководства игровой деятельностью. Отмечено, что в педагогическом процессе учреждения дошкольного образования игра является средством воспитания, формой организации обучения, воспитания, методом и приемом обучения детей.

Ключевые слова: игровая деятельность, деятельность, игра, дети дошкольного возраста.

Abstract. Pasichnyk Viktoriya *The essence of playing activity in formation of personality at children of pre-school age.* Purpose: to carry out a theoretical analysis of the essence of gaming activity for the process of forming the personality of preschool children. Methods: the study and analysis of scientific and methodological literature, induction and deduction, comparison and generalization, system analysis. Results: the place and essence of game activity in the educational process of the modern institution of preschool education are reflected. It is noted that gaming activity is an indispensable component of children's life, which ensures the psychological comfort of the child, the self-development of the child's personality, its familiarization with the culture of mankind. Using the method of theoretical analysis of educational sources on the research problem, the essence of the concepts of «game activity», «activity», «game» is characterized. Aspects of the pedagogical potential of gaming activity in the formation of a harmoniously developed personality of a child of preschool age are highlighted. The general features and components inherent in gaming activity are considered. Stages of development, structure and functions of the game activity of preschool children are determined, aspects of the pedagogical management of game activity are determined. It is noted that in the pedagogical process of preschool education, the game is a means of upbringing, a form of organization of instruction, upbringing, a method and method of teaching children. The game activity is considered by scientists as an important component of the pedagogical system, which is purposefully used for basic preparation of personality for solving problems in the future. Among the specific children's forms of activity, the game is in the first place. Potential possibilities of play activity as a pedagogical tool are caused by a number of factors, namely, play activity is a leading kind of activity in preschool childhood, an active form of knowledge of the world, a way of involving the child in social relations, an effective developmental environment, a primary attempt to put into practice what he learned child. Playing is an important and accessible form of activity for preschoolers, a means of expression that most closely matches their physical and mental abilities.

Key words: game activity; activity; game; preschool children.

Reference

- Bohinich, O.L. (2001). *Fizychne vykhovannya doshkil'nykiv zasobamy hry* [Physical education of pre-school children by playing methods]. Kyiv: SP CHYP. [in Ukrainian].
- Bol'shoy éntsyklopedychesky slovar'* [The Great Encyclopedic Dictionary]. (2001). Sankt-Peterburh: Norynt. [in Russian].
- Busela V.T. (Ed.). (2005). *Velykyi tlumachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy* [The Great Glossary of Modern Ukrainian]. Kyiv, Irpin': VTF Perun. [in Ukrainian].
- Vyhotskyi, L.S. (2001). *Yhra y ee rol' v psykhycheskom razvytyi rebenka* [A game and its role in the child's mental development]. SPb: Pyter. [in Russian].
- Hazman, O.S. & Kharytonova, N.E. (1991). *V shkolu – s yhro* [To school – with game]. Moskva : «Prosveshhenie». [in Russian].
- Hamezo, M.V. & Domashenko, Y.A. (2006). *Atlas po psykholohyy* [Psychology atlas]. Moskva: Pedagogicheskoe obshchestvo Rossyy. [in Russian].

- Honcharenko, S.U. (1987). *Ukrayins'kyy pedahohichnyy slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid'. [in Ukrainian].
- Demchenko, V.V. (Ed.). (2012). *Tezaurus metodychnogo pracivnyka* [Thesaurus by a methodical worker]. Rivne : ROIPPO. [in Ukrainian].
- Dovbnya, S.O. (2010). Teoryya yhrovoy deyatel'nosti kak osnovnaya yskhodnaya pozytsyya metodolohycheskykh osnov yssledovannya [Game theory as the main starting point of the methodological basis of the research]. *Ukrayins'kyy naukovo-intelektual'nyy prostir: realiyi ta perspektyvy rozvytku* [Ukrainian scientific and intellectual space: realities and prospects for development], 128-132. [in Ukrainian].
- Dutkevych, T.V. (2012). *Dytyacha psykholohiya* [Didactic games with balls]. Kyiv: Tsentr uchbovoyi literatury. [in Ukrainian].
- Karas'ova, K.V., & Pirozhenko, T.O. (2010) *Svit dytyachoyi hry* [World of children's game]. Kyiv: Shk. Svit. [in Ukrainian].
- Kolesnykova, N.N., Vedmych, V.M., & Navalikhyna, Y.V. (2006). *Orhanyzatsyya razvyvayushchey ozdorovitel'noy deyatel'nosti v doskol'nom obrazovatel'nom uchrezhdenny* [Organization of developing health activities in pre-school educational institution]. Yrkut-sk: Yrkut-skyy hosudarstvennyy pedahohycheskyy unyversytet. [in Ukrainian].
- Kononenko, B.Y. (2003). *Bol'shoy tolkovyy slovar' po kul'turolohiy* [The Great Glossary on Cultural Studies]. Moskva : Veche, Ast. [in Russian].
- Kontseptsyya doskil'noho vykhovannya v Ukrayini* [Concept of preschool education in Ukraine] (1993). Kyiv : Osvita. [in Ukrainian].
- Kopytyn, A.Y. (2001). *Praktykum po yhrovoy psykhoterapyi* [Practical work on gaming psychotherapy]. SPb.: Pyter. [in Russian].
- Kremen', V.G. (Ed.). (2008). *Encyklopediya osvity* [Encyclopedia of education]. Kyi'v: Jurinkom Inter. [in Ukrainian].
- Kudykina, N.V. (2010). Hra: fenomenolohichna ta pedahohichna kharakterystyky [Game: phenomenological and pedagogical characteristics]. *Osvitolohichnyy dyskurs* [Educational discourse], no 1, 20-31. [in Ukrainian].
- Kudykina, N.V. (2004). *Teoretychni zasady pedahohichnoho kerivnytstva ihrovoyu diyal'nisty molodshykh shkolyariv u pozaurochnomu navchal'no-vykhovnomu protsesi* [Theoretical principles of pedagogical guidance of playing activities at younger pupils in the out-of-school educational process]. (Unpublished Doctoral dissertation). Kyiv, Ukrayina. [in Ukrainian].
- Kudykina, N.V. (2012). *Teoriya ihrovoyi diyal'nosti ditey: monohrafiya* [Theory of play activity of children: monograph]. Kyiv: NMTSVD KU imeni Borysa Hrinchenka. [in Ukrainian].
- Leont'ev, A.N. (1975). *Deyatel'nost', soznanye, lychnost'* [Activity, consciousness, personality]. Moskva : Smysl. [in Russian].
- Makarenko, A.S. (1978). *Knyha dlya bat'kiv* [The book for parents]. Kyiv : Rad. shkola. [in Ukrainian].
- Mykhaylenko, T.M. (2011). Yhrovyte tekhnolohyy kak vyd pedahohycheskykh tekhnolohyy [Gaming technologies as a type of pedagogical technologies]. *Pedahohyka: tradytsyy y ynnovatsyy: materyaly mezhdunar. zaoch. nauch. konf. Chelyabynsk: Dva komsomol'tsa* [Pedagogy: traditions and innovations: materials of international scientific conference on distance Chelyabinsk], 140-146. [in Russian].
- Novoselova, S.L. (1999). *Klasyfikatsyya det-skykh yhr* [Classification of children's games]. *Ystochnyk* [Source], no.2, 69-74. [in Russian].
- Ohnev"yuk, V.O. (2016). *Dytyna: Osvitnya prohrama dlya ditey vid dvokh do semy rokiv* [Child: Educational program for children from two to seven years old]. Kyiv : un-t im. B. Hrinchenka. [in Ukrainian].
- Pasichnyk, V. & Pityn, M. (2017). *Klasyfikatsyya narodnykh ihor u fizychnomu vykhovanni ditey doskil'noho viku* [Classification of folk games in physical education of preschool children].

- Sportyvnyy visnyk Prydniprov'ya* [Sports herald of the Dnieper region], no 1, 222-226. [in Ukrainian].
- Pasichnyk, V. (2016). Napryamy udoskonalennya zmistu fizychnoho vykhovannya ditey doshkil'noho viku za dopomohoyu ihrovykh zasobiv [Directions for improving the physical education of pre-school children due to playing methods]. *Sportyvna nauka Ukrayiny* [Sports science of Ukraine], no 4 (74), 17-25, [in Ukrainian].
- Pasichnyk, V.M. & Pasichnyk V.R. (2016). Mozhyvosti vykorystannya elementiv sportyvnykh ihor z m'yachem dlya rozvytku fizychnykh yakostey ditey starshoho doshkil'noho viku [Possibilities of using elements of sports games with a ball to develop physical qualities of children of older pre-school age]. *Teoretyko-metodychni zasady sportyvnykh ta rekreatsinykh ihor : zb. nauk. st. L'viv* [Theoretical and methodological principles of sports and recreational games: collection of scientific articles Lviv], 101-105. [in Ukrainian].
- Pasichnyk, V. & Pityn, M. (2016). Problema klasyfikatsiyi ihor u fizychnomu vykhovanni ditey doshkil'noho viku [The problem of games classification in physical education of children of pre-school age]. *Fizychna kul'tura, sport ta zdorov'ya natsiyi* [Physical culture, sport and health of the nation], no 2, 319-326. [in Ukrainian].
- Pasichnyk, V.M., Pityn, M. P. & Zhoba, V. L. (2016). Suchasni ihrovi tekhnolohiyi z elementamy vydiv sportu u fizychnomu vykhovanni ditey doshkil'noho viku [Modern game technologies with elements of sports in physical education of children of pre-school age]. *Naukovy chasopys natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanov*. [Scientific journal of M. P. Drahomanov NPU], no 10(80), 16, 88-93. [in Ukrainian].
- Pykhtina, N.P. (2018). Korektsiya nehatyvnoyi povedinky u ditey starshoho doshkil'noho ta molodshoho shkil'noho viku zasobamy sotsial'no-pedahohichnykh i reabilitatsinykh ihor [Correction of negative behavior at children of senior pre-school and primary school age by means of socio-pedagogic and rehabilitation games.]. *Naukovi zapysky Nizhyns'koho derzhavnoho universytetu im. M. Hoholya. Seriya: Psykholoho-pedahohichni nauky*[Scientific notes of M. Gogol Nizhyn State University. Series: Psychology and pedagogical sciences], no 3, 133-139. [in Ukrainian].
- Pirozhenko, T.O. (2016). *Ihrova diyal'nist' doshkil'nyka : molodshyy doshkil'nyy vik* [Play activity of pre-school: junior pre-school age]. Kyiv : Heneza. [in Ukrainian].
- Prystupa, Je.N., Petryshyn, Ju.V., Vynogradskiy, B.A., Petryna, R.L. & Pasichnyk, V.M. (2014). *Dydaktychni igry z m'jachamy* [Didactic games with balls]. L'viv: LDUFK. [in Ukrainian].
- Prystupa, Jevgen (Ed.). (2010). *Fizychna rekreacija* [Physical recreation]. Navch. posib. dlja stud. vyssh. navch. zakl. fiz. vyhovannja i sportu. L'viv : LDUFK. [in Ukrainian].
- Ponimans'ka, T.I. (2004). *Doshkil'na pedahohika* [Pre-school pedagogy]. Kyiv: Akademvydav. [in Ukrainian].
- Retyunskykh, L.T. (1998). *Ontolohyya yhry* [Game ontology]. (dys. d-ra. fylosofskykh nauk). Moskva, Rossyya. [in Russian].
- Rubynshteyn, S.L. (1999). *Osnovy obshchey psykholohyy* [Fundamentals of the general psychology]. SPb.: ZAO Yzdatel'stvo Pyter. [in Russian].
- Savchenko, O.YA. (1997). *Dydaktyka pochatkovoyi shkoly* [Didactics of elementary school]. Kyiv: Abrys. [in Ukrainian].
- Selevko, H.K. (2005). *Éntsyklopedyya obrazovatel'nykh tekhnolohyy* [Encyclopedia of educational technologies], T. 1. Moskva: Narodnoe obrazovanye. [in Russian].
- Smyrnova, E.O., & Ryabkova Y.A. (2013). Psykholohycheskye osobennosti yhrovoy deyatel'nosti sovremennykh doshkol'nykh [Psychological features of playing activities of modern pre-school children]. *Voprosy psykholohyy* [Psychology questions], no. 2, 15-24. [in Russian].
- Rapacevich, E.S. (Ed.). (2001). *Sovremennyy slovar' po pedagogike* [Modern Dictionary on Pedagogy]. Minsk: Sovremennoe slovo. [in Belarus].
- Stel'makhovych, M.H. (1997). *Ukrayins'ka narodna pedahohika* [Ukrainian national pedagogics]. Kyiv: IZMN. [in Ukrainian].

- Stepyn, V.S. (2001). *Novaya fylosofskaya éntsyklopedyya* [New philosophical encyclopedia]. T.2. Moskva: Mysl'. [in Russian].
- Sukhomlyns'kyy, V.O. (1977). *Sertse viddyayu* [I give my heart]. Kyiv: Rad. shkola. [in Ukrainian].
- Ts'os', A.V. (2000). *Fyzychne vykhovannya v kalendarniy obryadovosti ukrayintsev* [Physical education in the calendar rite of Ukrainians]. Luts'k : Nadstyr'ja. [in Ukrainian].
- Chahovets', A.I. (2019). *Harmoniyne vykhovannya ditey 4-6 rokiv u kul'turno-osvitn'omu prostori doshkil'noho navchal'noho zakladu* [Harmonious upbringing of 4-6 year old children in the cultural and educational space of pre-school educational institution]. (dys. d-ra. ped. nauk) Skhidnoukr. nats. un-t im. Volodymyra Dalya. Kyiv, Ukrayina. [in Ukrainian].
- Shapar, V.D. (2004). *Psykhologichnyy tlumachnyy slovnyk* [Psychological Glossary]. Kharkiv: Prapor. [in Ukrainian].
- Shmakov, S.A. (1994). *Yhry uchashchykhsya - fenomen kul'tury* [Student games - cultural phenomenon]. Moskva : Novaja shkola. [in Russian].
- Él'konyn, D.B. (1978). *Psykhologyya yhry* [Game psychology]. Moskva: Pedahohyka. [in Russian].
- Yurchuk, V.V. (2000). *Sovremennyy slovar' po psykhologyyu* [Modern Dictionary on Psychology]. Mynsk : Élayda. [in Belarus].

Відомості про авторів / Information about the Authors

Пасічник Вікторія Михайлівна: кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, доцент кафедри спортивних та рекреаційних ігор Львівського державного університету фізичної культури ім. І. Боберського: вул. Костюшко, 11, м. Львів , 79007 Україна.

Пасичник Виктория Михайловна: кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент, доцент кафедры спортивных и рекреационных игр Львовского государственного университета физической культуры им. И. Боберского: ул. Костюшко, 11, г. Львов, 79007 Украина.

Pasichnyk Viktoriya: Candidate of Science in Physical Education and Sports, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Sports and Recreational Games of Lviv State University of Physical Culture I. Bobersky: st. Kostyushko, 11, Lviv, 79007 Ukraine.

<http://orcid.org/0000-0002-6381-1471>

E-mail: vikapaska@gmail.com